

16.10.2019

Innspill fra Tax Justice Network-Norge til Etikkutvalget for Statens pensjonsfond utland

Tax Justice Network – Norge takker for muligheten til å gi innspill til Etikkutvalgets viktige arbeid. I dette innspillet ønsker vi å først gi en bakgrunn for hvorfor vi mener skatt og åpenhet er viktige etikkområder for en institusjonell investor som Oljefondet. Vi ønsker videre å peke på hvorfor de etiske retningslinjene slik de er i dag ikke er tilstrekkelige for å ivareta etikk innenfor skatt- og åpenhetsområdet. Og avslutningsvis ønsker vi å foreslå hvordan de etiske retningslinjene kan styrkes for å bedre ivareta etikk innen skatt og åpenhet i Oljefondet.

Bakgrunn: hvorfor er skatt og åpenhet etiske spørsmål for en institusjonell investor som Oljefondet?

Skatt er en av de mest grunnleggende kontaktflatene mellom selskaper og det større samfunnet som næringslivet opererer innenfor. For å lykkes, er bedrifter avhengig av beskyttelse av eiendomsrett, et rettsvesen, en utdannet og frisk arbeidsstyrke, infrastruktur og velregulerte markeder. Mange av disse grunnleggende faktorene er det offentlige myndigheter som står for, og de er finansiert av skatt.

Som en investor med en uendelig investeringshorisont og en nær indeks-basert eksponering i globale markeder, er de langsiktige interessene til det norske Oljefondet nært knyttet til de langsiktige interessene til det globale samfunnet vi er en del av: nemlig bærekraftig og langsiktig verdiskapning og vekst, støttet opp av tilstrekkelig finansierte myndigheter og rettferdige og effektive skattesystemer.

Vi ser i dag konsekvensene av et internasjonalt skattesystem som er utdatert, og hvor kartet ikke lenger passer med terrenget. Skatteregler er ment å gjøre at verdiskapningen blir gjort til et gode for det større samfunnet. Men det internasjonale næringslivet har endret seg langt raskere enn det skattereglene har. Dette har skapt store muligheter for flernasjonale selskaper til å strukturere inntektsstrømmer og plassere immaterielle verdier på en slik måte at de langt på vei unngår skatt. «Immobilie faktorer» og nasjonale selskaper har ikke de samme mulighetene, og blir taperne i et slikt kappløp mot bunnen i skattebetaling.

Den økonomiske ulikheten øker innad i svært mange land i verden, i takt med at mulighetene for aggressiv skatteplanlegging og skatteunndragelse har økt for rike eliter og store selskaper. Dette øker behovet for at ansvarlige investorer som Oljefondet holder selskapene til ansvar for en ansvarlig skattepraksis og åpenhet i sin virksomhet. Oljefondet har begynt dette arbeidet gjennom å utarbeide et forventningsdokument om skatt og åpenhet, som danner utgangspunktet for deres arbeid med å promotere ansvarlig skatte- og åpenhetspraksis gjennom den aktive forvaltningen i NBIM. Men vi mener det er en svakhet at etikkarbeidet i dag mangler et «ris bak speilet»: at selskaper kan utelukkes fra Oljefondet som følge av alvorlige normbrudd på skatt- og åpenhetsområdet.

Kan skatteetikk og åpenhet i Oljefondet ivaretas under dagens etiske retningslinjer?

Det kan argumenteres for at Oljefondet kan ivareta ansvarlig skatt og åpenhet uten å endre de etiske retningslinjene slik de er i dag. I en artikkel fra 2014¹ vurderte professor Hans Petter Graver det den gang til at alvorlig skattekriminalitet i teorien burde kunne falle inn under Etikkrådets mandat, under

¹ «Kan etikkrådet anbefale utelukkelse av selskaper fra Oljefondets portefølje på grunn av dårlig skatteetikk?» I SKJULT, 2. utgave: http://www.taxjustice.no/uploads/documents/skjult_digital.pdf

§3 av de etiske retningslinjene, punkt f), «andre særlige grove brudd på grunnleggende etiske normer». Stortinget har også tidligere presisert at uetisk adferd knyttet til skatt kan føre til uttrekk av enkeltsselskaper basert på råd fra Etikkrådet (Innst. 326 S (2015-2016)). Tax Justice Network - Norge har anbefalt Etikkrådet å gjøre vurderinger av blant annet Credit Suisse med tanke på utelukkelse, på bakgrunn av domfellelser for grove tilfeller av skatteunndragelse og medvirkning til skatteunndragelse².

Til tross for flere store, internasjonale avsløringer av grove tilfeller av skatteunndragelse de siste årene har Etikkrådet aldri anbefalt uttrekk av selskap på bakgrunn av uetisk skatteadferd. Verdenssamfunnet, med G20 og OECD i spissen, er omforent på at skatteunndragelse er et betydelig samfunnsproblem som må tas på alvor³. At Etikkrådet aldri har funnet et tilfelle av tilstrekkelig alvorlig normbrudd på skatteområdet tolker vi dermed dit hen at de mangler et tydelig nok mandat til å være komfortable med å anbefale uttrekk innenfor et så «komplisert» område som skatt og åpenhet.

Det vage kriteriet under §3, punkt f) under dagens etiske retningslinjer er dermed ikke tilstrekkelig, dersom man ønsker at Oljefondet skal ivareta prinsipper om ansvarlig skatt og åpenhet.

Forslag til nytt kriterie for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper

Vi ønsker derfor å foreslå å endre §3 – kriterier for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper.

Vi foreslår primært at det tilføres et nytt punkt:

g) alvorlig økonomisk kriminalitet, hvitvasking eller skatteunndragelse, og tilrettelegging for dette.

Sekundært, dersom man etikkutvalget er restriktive med å utvide listen av punkter, foreslår vi å bygge ut eksisterende punkt f), slik at det presiseres at dette kan omfatte skatteunndragelse og annen type alvorlig økonomisk kriminalitet. Dette punktet vil da kunne se slik ut:

f) andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer, inkludert alvorlig økonomisk kriminalitet, hvitvasking eller skatteunndragelse og tilrettelegging for dette.

Vi mener imidlertid at dette sekundære forslaget er svakere, da det medfører en innsnevring i tolkning av hva som kan inkluderes under punkt f), som er et punkt man helst ønsker å holde åpent for vid tolkning ved særlige grove normbrudd som ikke omfattes av det eksisterende regelverket.

Vi foreslår at også tilrettelegging eller medvirkning til økonomisk kriminalitet og skatteunndragelse bør være et kriterium for utelukkelse da vi mener at noen av de mest alvorlige normbruddene begås av selskaper som har som forretningsmodell å bistå andre selskaper og enkeltpersoner med skatteunndragelse, hvitvasking og økonomisk kriminalitet, og at det er viktig at kriteriet ikke utelater disse.

Med vennlig hilsen.

Sigrid Klæboe Jacobsen,
Daglig leder,
Tax Justice Network – Norge.

Peter Ringstad
Rådgiver
Tax Justice Network - Norge

² http://www.taxjustice.no/uploads/documents/160705_Brev_til_Etikkr%C3%A5det_-_SPUs_investering_i_Credit_Suisse.pdf

³ <https://www.oecd.org/tax/beps/g20-finance-ministers-endorse-reforms-to-the-international-tax-system-for-curbing-avoidance-by-multinational-enterprises.htm>